

تعالی تربیت؛ غایت منظومه تعلیم و تربیت در اسلام

قدسیه سادات هاشمی دولابی^۱ و عباس رجائی^۲

^۱استاد هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ورامین - پیشوا، ایران hashemigh14@gmail.com

^۲عضو هیأت علمی مؤسسه مطالعات استراتژیک صنعت جهانگردی، ایران barajaei@yahoo.com

چکیده: اندیشمندان، فیلسوفان و مکاتب بزرگ در قرون مختلف، با توجه به نگاه خود به هستی، در مورد تعلیم و تربیت، نظراتی را عنوان نموده‌اند و طبیعی است دین مبین اسلام در این زمینه دارای نظر و آموزه‌های خاص خود باشد؛ در مقاله حاضر به بررسی ابعاد مختلف این نگاه نظام‌مند توجه نموده و از این منظر با روش کتابخانه‌ای و بررسی منابع نوشتاری به اهمیت تعلیم و تربیت در دین اسلام بایان ویژگی‌ها و خصوصیات آن پرداخته‌ایم.

با پذیرش ارتباط وثیق بین تعلیم و تربیت، اهمیت تعالی تربیت به اثبات رسیده و بر این نکته که تعلیم و تربیت برترین دانش‌ها است صحت گذاشته شده و بیان گردیده است که ثمره‌ی تعلیم و تربیت صحیح به اصلاح فرد منحصر نمی‌شود، بلکه جامعه را هم می‌تواند متحول کند تعلیم و تربیت صحیح، می‌تواند کمال آدمی را برتر از فرشتگان قرار داده و عدم آن، رفتن به قهقراپی پایین‌تر از مرتبه‌ی حیوانات را موجب می‌گردد. از ویژگی‌های مهم نظام تعلیم و تربیت اسلامی می‌توان از الهی بودن، شمول و جامعیت، هدایتگری، خردپروری نام برد؛ هدف غایی تعلیم و تعلم اسلامی، ایجاد تحول مثبت رشد در انسان و یافتن هویتی مطلوب برای او در زندگی فردی و اجتماعی است. درواقع، هدف غایی تعلیم و تعلم همان هدف غایی تربیت اسلامی است که از «پیوند پایدار» با «پروردگار» حاصل می‌شود و انگیزه و سمت‌گیری انسان را در فرآیند تعلیم و تعلم، تعالی می‌بخشد به همین دلیل است که با نگرش دقیق در تعریف تربیت، می‌توان دریافت که تربیت هم مستلزم نوعی تعلیم است. کلید واژه: تعلیم و تربیت، تعلیم و تربیت اسلامی، غایت تربیت، انسان متعالی.

1- کلیات و مفهوم تعلیم و تربیت

دستیابی به سعادت و کمال اول در این دنیا و کمال نهایی در آخرت. [3]

ت- بوعلی سینا: تعلیم و تربیت عبارت است از برنامه‌ریزی و فعالیت محاسبه‌شده در جهت رشد کودک، سلامت خانواده و تدبیر شئون اجتماعی، برای وصول انسان به کمال دنیوی و سعادت جاویدان الهی. [4]

ث- غزالی معتقد است که تعلیم و تربیت عبارت است از نوعی تدبیر نفس و باطن از طریق اعتدال بخشی تدریجی به قوا و تمایلات به‌وسیله‌ی معرفت، ریاضت و استمرار، برای نیل به انس و قرب الهی. [5]

ج- در دیدگاه استاد شهید مرتضی مطهری رحمت الله علیه، تعلیم، پرورش و استقلال نیروی فکری وزنده کردن قوه ابتکار متعلم است و تربیت، پرورش دادن و به فعلیت درآوردن استعدادهای درونی که بالقوه در یک شیء موجود است.

در خصوص تعلیم و تربیت، نظریه‌های گوناگونی ارائه شده است، هر یک از فلاسفه در قرون مختلف، با توجه به نگاه خود به هستی و درک شرایط زمان خود، در مورد تعلیم و تربیت، نظراتی را عنوان نموده و خصوصیات و شرایطی را برای آن برشمرده‌اند، از قبیل:

الف- افلاطون: تعلیم و تربیت عبارت است از کشف استعدادهای طبیعی و شکوفا ساختن آن‌ها [1]

ب- ارسطو: تعلیم و تربیت مجموعه‌ای از اعمال است که به‌وسیله خانواده یا دولت برای ایجاد فضایل اخلاقی و مدنی در افراد صورت می‌گیرد. [2]

پ- فارابی: تعلیم و تربیت عبارت است از هدایت فرد به‌وسیله‌ی فیلسوف و حکیم برای عضویت در مدینه‌ی فاضله به‌منظور